

DAGENS FRÅGOR

XXIII:e partikongressen i Moskva

Kongressen ägde rum mellan den 29/3 och 8/4 och på dagordningen stod huvudsakligen politisk debatt kring partiets generallinje och godkännande av den nya femårsplanen 1966—70. Större delen av kongressen ägnades dock åt inrikes och utrikes politik med utgångspunkt från Bresjnevs rapport om CK:s verksamhet efter den föregående kongressen. Huvudparten av diskussionen kring femårsplanen hade redan före kongressen ventilerats i pressen. I sakkunniga kretsar överväger den opinionen, att den nya planen är mera realistisk än planerna från Chrusjtjovepoken, trots att den alltför optimistiskt satsar på halvmesyrrer, vad beträffar liberaliseringen av konsumtionsindustrins förvaltning.

Kongressen dominerades av partifunktionärerna, den på tidigare kongresser märkbara insatsen av teknokrater saknades. Kongressen fick nöja sig med Kosygin som representant för teknokraterna. Planen anses vara hans verk. Den godkändes så gott som utan förändringar.

Den politiska debatten återspeglade partiapparatens farhågor och ambitioner. Avstaliniseringen spökade. Flera talare yttrade sin oro med anledning av partiauktoritetens försvagande och hotet mot partiets maktmonopol. Det egentliga ämnet var dock det försämrade inrikesläget förorsakat av upplösning av samhällsdisciplinen, vilket bl. a. tagit sig uttryck i under-

jordisk litteratur och sådan oppositionell verksamhet från de intellektuellas sida såsom Sinavskijs och Daniels verksamhet. Man kan identifiera de röster som krävde starka åtgärder mot dessa författare med de röster, som krävde skärpning av inrikeskursen överhuvudtaget särskilt för att säkra den nya generationens uppfost-
 ran i ideologisk anda och disciplin. Det verkar som om alla förstod, att det nu inte finns någon återgång till stalinismen på grund av bristande terrorismaskineri och ändrat politiskt klimat. Kravet på åtstramning gäller bara effektivisering av Sjelepins moderna polisstat. Chrusjtjov kritiserades indirekt av de flesta talarna. Kongressen var betydligt mera antichrusjtjovsk än antistalinistisk. Stalin hör redan till historien men efter Chrusjtjov finns ännu färskas spår. Det finns inga tecken på att debatten på kongressen på något sätt har påverkat omgestaltningen av partiets generallinje i inrikespolitiskt avseende. Att döma av kongressens resolution är inga större ändringar av denna linje att vänta.

Inte heller den utrikespolitiska kursen har märkbart ändrats. Parollen är fortsatt aktiv koexistenspolitik enligt doktrinen tolkning, dvs. den så kallade stora vänstern och folkfrontstaktik såsom kommunistexpansionens främsta instrument i utvecklade länder och understödjande av »befrielsekrig» i u-länderna. Resolutionens skarpa toner mot USA:s aggression i Viet-

nam kännetecknades av måttlig oförskämndhet. Bresjnev använde ovanligt milda toner mot Kina. Man kan inte utesluta, att skälet härför var Mao Tses dåliga hälsotillstånd och sovjetpartiets olust att stänga dörren för sitt inflytande i eventuella successionsstrider i Peking. På kongressen representerades 86 partier från hela världen, det var bara fyra frånvarande: Kinas, Japans, Albaniens och Nya Zeelands partidelegationer. Sovjetpartiets ledande ställning inom rörelsen kan mätas med graden av det kinesiska partiets nuvarande isolering.

Valen till Partiets högsta organ innebar inga överraskningar. Mikojans och Sjverniks avgång från Politbyrå var väntad och naturlig. Invalet av den lettiske tjekisten Pelsje till Politbyrå betyder knappast någon blyxtkarriär för honom. Han blev ordförande i partiets kontrollkommission och enligt traditionen måste denna post vara besatt av en fullvärdig medlem i Politbyrå. Märkligare är valet av Masjerov till suppleant. Han utgör en av de mest dynamiska personerna i Sjelepins klick, som representerar den yngre generationens makthunger. Namnändringen av CK-presidiet till Politbyrå kan förmodligen tolkas som en tendens att överföra det egentliga maktcentrum från CK-plenum till Politbyrå som det var på Stalins tid. Partiapparaten strävar efter maktkoncentration.

Som ett allmänt omdöme kan man säga, att den nuvarande regimen på den första kongressen efter Chrusjtjovs epok har konsoliderat sin maktställning och reserverat manöverfrihet för sig både på utrikes- och inrikesområdet.

Inför maktskiftet i Kina

Det är sedan länge känt, att Mao Tse är sjuklig och har åldrats. De allra sista ryktena från olika håll om

hans försämrade tillstånd måste mänskligt att döma innehålla någon sanning att räkna med. Hans halvåriga frånvaro i officiella sammanhang verkar att sätta fart på ryktena. I Asien och i världskommunistiska högre kretsar håller man redan på att spekulera kring problemen om maktövertagandet.

Om man bortser från betydelsen av de senaste nyheterna om de yngre generationernas opposition med militärernas stöd mot Mao Tse-regimen, överväger den uppfattningen, att den egentlige maktarvtagaren efter diktatorn skall bli någon av det gamla gardet, som ju skulle ha den största förutsättningen att kunna handla enligt samma ideologiska och politiska linjer som Mao. De mera djupgående förändringarna kan man först vänta sig om några år, när makten automatiskt övergår till en ny generation.

Den intensiva indoktrineringskampanjen, som den kinesiska partiledningen nu för bland den yngre generationen, strävar efter att säkra revolutionens kontinuitet. Trots att Mao Tses lära utgör fundament för denna kampanj talar man inte däri om »Maos arvtagare», men i stället med eftertryck om »revolutionens arvtagare». Man ser ännu ej representanter för den yngre generationen på de högsta ledargraderna. Men allt fler nya namn märks på lägre ministeriella poster liksom inom den högre partihierarkin och administrationen utanför huvudstaden.

Av publiciteten kring denna kampanj förstår man, att det gamla gardet oroar sig för att de svårt erövrade »revolutionens frukter» kan förslösas av de unga, som ej är så härdade i den revolutionära kampen som de gamla. Den äldre partikärnan fruktar också att individualism och vinstbegär så småningom skall ersätta den nuvarande idealismen och den själv-

uppoffrande tillgivenheten för revolutionen.

Gamla gardets mardröm är möjligheten, att den kapitalistiska andan skall kunna återinföras och göra sådana framsteg, som den senast gjort i Sovjet. Den nuvarande partiledningen arbetar ivrigt för att bevara kontinuiteten i utrikespolitiken även för framtiden. De vill inte, att den nya generationen skall dämpa revolutionsdynamiken, innan »imperialismen» blivit fullständigt likviderad genom världsrevolutionens slutliga seger.

Den pågående »socialistiska uppföringskampanjen» (som bl. a. omfattar tvångsmässiga och intensiva studier av Mao Tse-tungs tankar) avser att förebygga uppkomsten av »revisionistiska avvikelser». Denna kampanj påbörjades 1962 och har nu nått toppen av intensitet inom varje detalj av det kinesiska samhällslivet. Parollen är oavbruten klasskamp på inrikesplanet och Kinas fullständiga stöd för revolutionär kamp mot imperialismen och kolonialismen och neokolonialismen på utrikesplanet.

Den andra viktiga uppgiften är för det gamla gardet teknisk och ekonomisk modernisering av landet. Partiledningen av i dag är dock medveten om att ju längre den avancerar ju större fara hotar, att ett nytt kapitalistiskt samhälle kan uppstå. Som moderniseringsmål, vilket skall realiseras under kortast möjliga tid, framställs uppnående av sådan grad av ekonomisk och militär utveckling, att den skulle möjliggöra Kinas stormaktsroll. Enligt Mao Tses lära är Kina predestinerat för en sådan roll.

För att nå ett sådant mål behövs det förmåga till en realistisk bedömning av Kinas ekonomiska potential och förmåga att elastiskt införa moderna tekniska produktionsmetoder. Men av den kinesiska publiciteten framgår att den nuvarande ledning-

en varken har eller vill ha en sådan förmåga. Trots att man i de allra sista ekonomiska planerna kan se vissa tecken på realism, är det uppenbart, att maoistisk hjältemodig revolutionär vision dominerar utan att räkna med verkligheten. Ekonomiska och militära doktriner måste vara underordnade Mao Tses politiska doktrin. I praktiken betyder det, att det inte räcker att vara teknisk eller ekonomisk expert, först och främst måste man vara revolutionens expert.

Partiledningen varnar jämt kineserna, att de än så länge måste dra åt svängremmen, ty Kina är fortfarande ett efterblivet land, och först efter 20 å 30 år kan de ha en tillräckligt stor materiell bas. Och just därför förs denna intensiva propaganda för Mao Tses idéer, ty partiledningen inser, att nästa generation skall bli i stånd att avstå från standardförbättring och offra allt för revolutionen endast om den redan i sin ungdom blir tillräckligt indoktrinerad.

Trots rykten om Maos sjukdom och den existerande oppositionen, som tvingade regimen till total integrering mellan armén och partiet 1965, finns det flera tecken på, att den nuvarande partiledningen arbetar kollektivt och i tecken av sträng ideologisk solidaritet. Den övervägande meningen är, att detta system kommer att överleva Mao, ty kineserna brukar hålla hårt på legitimism vid maktövertagande. Det säges, att vem som helst av Maos potentiella kronprinsar kommer att bli tvungen att föra en politik, som på alla områden är förenlig med Maos politiska filosofi. Om inte av annat skäl, så för att hålla sin rivaler från gamla gardet under kontroll. Maoismen kommer att leva lika länge som detta garde. Man bör dock ej förbise de röster — mest japanska — som påstår, att den yngre generationens och arméns opposition inte bör underskat-

tas. Mao Tses fysiska död kan innebära starka överraskningar från denna oppositions sida.

Fredsforskning

I proposition nr 76 till riksdagen föreslår utrikesminister Torsten Nilsson att i Sverige skall inrättas ett Internationellt institut för freds- och konfliktforskning. Man visste inte, att i Sverige fanns förutsättningar för en sådan forskning. Vad fredsforskning egentligen är, vet nämligen ingen, men den brukar vagt definieras som en forskning kring internationella konflikter, om hur sådana uppstår och hur de kan biläggas. Detta skiljer sig inte avsevärt från annan sociologisk och historisk forskning, fast den kanske mer rör nutid än forntid. Fredsforskning har blivit ett modeord i vissa kretsar, och vi måste vara moderna.

En utredning har alltså fått syssla med frågan en tid, och den har bestämt sig för att vi bör ha ett institut och därtill ett internationellt sådant. För mindre kan det inte gå. Institutet skall från början förestås av en direktör (lönegrad B 5), en direktörsassistent, en bibliotekarie och fyra personer i »kontorskarriären». Det skall ha en styrelse på 8 personer och ett vetenskapligt råd på 20 personer. Det skall också sysselsätta 3 professorer, 3 yngre forskare, 2 gästforskare och en assistent. Utredningen verkar mycket nöjd med sig själv inför denna lösning.

När det gäller att föreslå faktiska forskningsuppgifter, har utredningen haft det betydligt svårare. Den kommer till, att institutet skall behandla seismologiska data kring kärnvapenprov, problem kring biologiska stridsmedel, pressanalys av olika faktors betydelse vid vissa konflikter, samt »förebyggande av potentiella internationellt-rättsliga konflikter vid användandet av nya tekniska möjligheter,

t. ex. för vattenutvinning». I det sista fallet torde det vara floden Jordan, som utredningen till sist kom att tänka på. Men i fråga om de andra förslagen frågar man sig, vartill ett nytt institut? Bearbetas inte seismologiska data bättre vid specialinstitutionen i Uppsala? Varför duger inte andra universitetsinstitutioner, som vi redan har? Om man nu vill driva fram en inriktning på fredsforskning, vore det inte bättre — och billigare — att organisera det hela som ett forskningsråd?

Men så är alltså inte fallet. Utrikesministern förklarar, att flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller lämnat utan erinran vad utredningen kommit till. Flertalet är två. Ty statskontoret och riksräkenskapsverket har yttrat sig om organisationsfrågor, och universitetskanslern har varit kritisk. Sitt stöd finner herr Nilsson hos Kvinnoförbundet för fred och frihet och hos Svenska freds- och skiljedomsföreningen.

Den sistnämnda föreningens yttrande är värt att lägga märke till. Den förkastar nämligen helt utredningens förslag till forskningsuppgifter. Den vill i stället, att institutet skall studera icke-militärt försvar, problem kring en värld utan krig, samt rustningars konfliktskapande effekt. Föreningen har tydligen sina förutsättningar klara. Staben av professorer får det inte lätt, när den i dessa ämnen skall driva, som utrikesministern allvarligt förklarar, forskning av strängt vetenskaplig karaktär.

Vad man än säger om herr Nilsson, men han är realist, och han har lämnat föreningens förslag åt deras öde. Samtidigt har han sagt ifrån, att de frågor av naturvetenskaplig karaktär, som utredningen dragit fram, nog inte bör behandlas av institutet. I stället menar han, att »nedrustnings- och rustningsregleringsproblematiken lämpar sig för samhälls- och beteendeve-

tenskapligt studium». Det nya institutets styrelse och vetenskapliga råd får mycket att tänka på, när det skall fundera ut vad det egentligen skall göra.

När nu utgångsläget är så pass förvirrat, undrar man varför ett utredningsförslag i januari nödvändigt måste resultera i en proposition i mars. Ett studium av utredningens sammansättning ger svaret. Ett pensionsmässigt sändebud i UD skall placeras på en god ordförandepost, en kunnig och trogen person väntar på att bli direktör. Hela propositionen reduceras därmed till att lösa ett rent politiskt pensionsproblem. Allt låter sig förklaras i den skönaste ordning, och vårt land blir en institution rikare. Något fattigare blir det också, ty kostnaderna för det hela beräknas till 900.000 kronor — första året.

Ny Tid — kvarnsten om Arbetets hals?

På skärtorsdagen fick Ny Tids ofervilliga supporters i Göteborg sin Judaskyss. Tidningens ledning lät då meddela att vare sig prenumerantstocken eller annonsackvisitionen utvecklas så gynnsamt, att man kunde räkna med att hålla tidningen flytande ens över valet. Nu planerade man en nedläggning av Ny Tid från och med månadsskiftet maj—juni. Som plåster på läsarsåren utlovades prenumeranterna en västkustedition av Malmötidningen Arbetet. Göteborgs FCO:s experiment med en tidning, utan stöd från A-presstrusten eller LO:s tidningskassor, blev alltså lika dyrbar som kortlivad.

Det kortfattade meddelandet, som utgick sedan förhandlingar mellan Arbetet och Ny Tid pågått en längre tid och skapat en störtflod av rykten, är — kanske medvetet — kryptiskt och lämnar fältet fritt för två olika tolkningar. Antingen räknar man helt krasst med att Göteborg efter årsskiftet blir helt utan socialdemokratisk

press. Arbetet—Ny Tid är i så fall en korttidslösning, även om man drar sig för att öppet erkänna det i valkampens morgonstund.

Det andra alternativet är, att man faktiskt räknar med en *permanent* västkustedition av Arbetet och är beredd att ta den ekonomiska risken med ett sådant äventyr.

Hittills har Arbetet haft rykte om sig att ha en förhållandevis stabil ekonomi jämfört med andra A-presstidningar. Den har lyckats skapa sig en position i sydvästra Skåne, redovisar en upplageökning 1964—65 med 4 000 ex. till 65 000 och har därigenom satt hypotesen om den »ödesdigra annonsspiralen» i tvivelsmål. Tidningen har dock strikt följt en tidningsekonomisk princip — betydligt mindre omskriven än »annonsspiralen» — som säger att en »andratidning» aldrig bör ta upp kampen med de stora drakarna när det gäller att utöka ytan av sitt spridningsområde. Så snart diametern på spridningsområdet växer rakar utgifterna opropotionerligt i höjden; bevakning och distribution medför marginella kostnadsökningar som effektivt kan knäcka en mindre solid tidning. Samtidigt blir den mindre läsvärd då varje Orts »lokalmaterial» får mindre utrymme.

Skulle Arbetet nu verkligen bli en västkusttidning, skulle den för det första tvingas överta Ny Tids glesa och dyrbara spridningsområde, där stora delar av de socialdemokratiska väljarna tveklöst föredrar den populära Göteborgs-Posten. Därigenom skulle Arbetets omkostnader för varje ny prenumerant bli löjligt stora. Vidare skulle tidningen förlora sin värdefulla image som skånetidning med gedigen nyhetsbevakning. I stället skulle den ställas inför den otacksamma uppgiften att skapa en »vi-västkustbor-känsla», som är långt ifrån naturlig för skåningar, hallänningar

och bohuslänningar. Kort sagt, ett beslut om en permanent omläggning skulle otvivelaktigt bli en kraftig spik i tidningens ekonomiska likkista.

Men med tanke på att det slutgiltiga beslutet tydligen inte fattats ännu, är det kanske tid att uppmana LO:s och A-pressens tidningsekonomer att begrunda några tänkvärda reflexioner av Sundsvallstidningen Dagbladets redaktör, Ewert Söderberg, i nr 6 av Fackföreningsrörelsen. Red. Söderberg, som gjort sig känd som en av A-presstidningens bitskaste kritiker, skriver bl. a.:

»De dominerande landsortstidningarna måste söka sig ut på allt vidare områden för att öka sina upplagor. De vidgar sina områden och får därmed också svårare att få plats med ett fylligt lokalmaterial — de får i alla händelser en dyrare distribution och en dyrare bevakning. Alternativet för andratidningar ligger då inte i att geografiskt försöka breda ut sig ännu mera än de stora tidningarna, utan i stället i att hårdare markera det egna lokala området och det lokala materialet.»

Visserligen kan partistödpengar uträtta mycket, men det är ändå tvivelaktigt om en socialdemokratisk tidning kan bryta G-P:s dominans på den göteborgska läsarmarknaden; trots att var och en av de c:a 100 000 socialdemokraterna i staden vetat att det verkligen krävdes solidaritet för att rädda Ny Tid, har upplagan stannat vid 17 000 ex. Vill man verkligen offra Arbetet för en princip skull — principen att den socialdemokratiska pressen, som faktiskt har den största geografiska spridningen, inte erkänner några vita fläckar?

En våg av vänsterextremism!

Vad är det egentligen som håller på att ske i det svenska samhället? En liten men högröstad starkt vänster-

orienterad grupp har länge opått fått husera fritt. Resultatet har blivit en vänsterglidning, som vårt land inte upplevt maken till på mycket länge. Tonen i den politiska debatten har skärpts. Vulgariteten och demagogien i argumentationen från vänsterhåll har ökat. Och regeringen förefaller i stort sett ha mist greppet och ger sken av att viljelöst föras med av vänsterströmmen.

Reaktionen bland folkets breda lager har inte uteblivit. På många håll jäser det av förbittring över de alltmera utmanande propåerna från vänsterhåll. De kristna utgör en kategori, som länge varit utsatt för vänsterradikalernas spott och spe. Vad som i århundraden har hållits heligt här i landet hånas och skymfas. Demonstrationer mot främmande makter, med vilka Sverige har goda relationer, har nästan blivit legio, och när polisen ingriper för att göra slut på ofoget, beskärmar man sig och ropar på övervåld. Insamlingar anordnas till de bötfällda. Ungkommunisterna skriver till JO och klagar över att polisen ingripit mot deras demonstrationer, och JO:s svar blir — att polisen bort gå fram betydligt hårdare. I avslutning till första majdemonstrationer på Stadion försöker anhängare till det kommunistiska Viet Cong och Ho Chi-Minh-regimen i Nordvietnam att skända den amerikanska flaggan, och lyckas sedan i sitt uppsåt utanför amerikanska ambassaden. Allt medan utrikesminister Nilsson stryker vänsterextremismen med hårs under benägen medverkan av bl. a. hr Palme.

Radio Syd har bringats att tystna. I det likriktade socialistiska framtidssamhället kan givetvis inte en fri opinionsbildning med en fri radio och television till sitt förfogande tolereras. Herr Palme gjorde också en nitisk insats, då han personligen ingrep och i strid med den dagordning, som

uppgjorts i riksdagen, förmådde sina väldisciplinerade partikamrater att medverka i de beslut, som erfordrades för att tysta radio Syd redan före påsk. Herr Palmes beskyllningar mot den fungerande talmannen, hr von Friesen, är lika litet som hans uppträdande i riksdagen värdigt det som ett statsråd bör iakttaga. Det är inte att undra på att inte bara skåningarna utan stora delar av den svenska allmänheten är upprörd över regeringens övergrepp.

Bland bönderna i landet är stämningen minst sagt förbittrad över regeringens ogenerade utspel i jordbruksfrågan. Marksocialisering hotar egna-hemsägarna i landet genom förslaget om kommunal förköpsrätt — de har

också en välgrundad anledning till sin oro och förbittring. Detsamma gäller alla tjänstemän, som nu får höra direkta hotelser och förmanas att tåga still i lönefrågan från ledande regeringsledamöter och LO. Och de bostadslösa, särskilt bland ungdomen i våra storstäder, har ingen anledning att rosa socialdemokratiens totala fiasko i bostadsfrågan. Men de har kanske vant sig vid köandets tröstlöshet vid det här laget.

Det återstår att se om regeringens vänsterextrema linje inte kommer att hämma sig vid höstens val. Så många grupper bland vårt folk har nu utmanats att det rent av ser ut som om socialdemokraterna vore på väg att gräva sin egen politiska grav.